

Mål om klander av skiljedom i hovrätterna

Av f.d. justitierådet Johan Munck och rådmannen Helga Hullmann¹

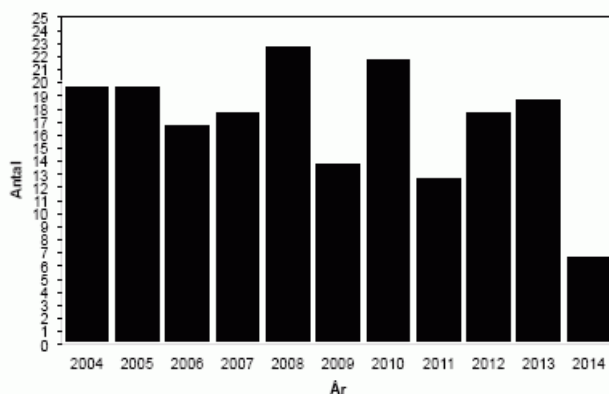
Skiljeförarandeutredningen har gjort en undersökning för att kartlägga omfattningen och arten av sådana mål, i fortsättningen benämnda klander mål, i vilka grunden för talan har varit antingen 33 §, 34 § eller/och 36 § LSF, inklusive de mål som har handlagts enligt lagen (1929:145) om skiljemän (den gamla skiljemannalagen). Talan mot en skiljedom enligt 33, 34 och 36 §§ LSF tas upp av hovrätten inom vars domkrets skiljeförandet har ägt rum; är platsen för skiljeförandet inte angiven i skiljedomen får talan väckas hos Svea hovrätt. Undersökningen har omfattat alla klander mål som har anhängiggjorts under perioden 2004-01-01 - 2014-05-31 i samtliga hovrätter. Hovrättens avgörande i klander målen får enligt huvudregeln i 43 § första stycket inte överklagas. I de fall hovrätten med stöd av andra stycket tillåtit att avgörandet får överklagas har undersökningen avsett även processen i Högsta domstolen. I de avseenden som materialet innehåller ett begränsat antal uppgifter måste viss reservation göras för säkerheten i de statistiska slutsatserna.

1 Antalet klandertvister

Undersökningen visar att det har kommit in sammanlagt 191 klander mål, varav tre stycken enligt den gamla skiljemannalagen, till våra hovrätter². Av diagrammet nedan framgår antalet anhängiggjorda klander mål för varje år.

SvJT 2015 s 142

Antalet väckta klander mål i hela landet per år

Det har väckts som minst 13 respektive 14 (år 2011 respektive år 2009) samt som mest 23 respektive 22 (år 2008 respektive år 2010) klander mål medan antalet väckta klander mål i övrigt har hållit sig på en någorlunda konstant nivå om ca 19 per år.

¹ Regeringen beslutade i februari 2014 att tillsätta en utredning med uppdraget att se över lagen (1999:116) om skiljeförande (LSF), se dir. 2014:16, En översyn av lagen om skiljeförande. F.d. justitierådet Johan Munck utsågs till särskild utredare och rådmannen Helga Hullmann utsågs till sekreterare. Utredningen har antagit namnet "Skiljeförandeutredningen" och den kommer att lämna sitt betänkande under år 2015. Denna artikel motsvarar i huvudsak ett avsnitt i det kommande betänkandet.

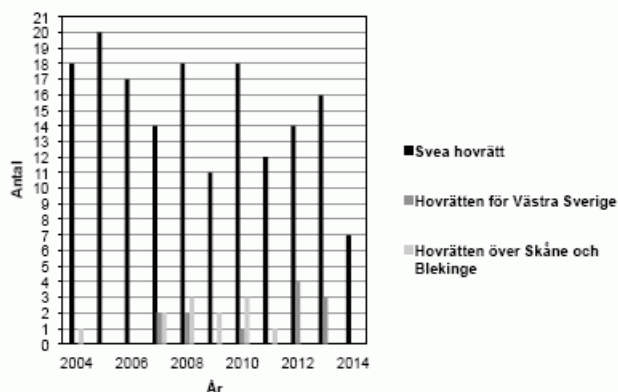
² En förteckning finns bifogad med angivande av alla målnummer vid respektive hovrätt. Identifieringen av målen inkomna till Svea hovrätt bygger huvudsakligen på Domstolsverkets målstatistik samt en manuell granskning av dagboksbladen i samtliga måltyp i samtliga inkomna mål under åren 2004 och 2005. Identifieringen av inkomna mål till de övriga hovrätterna bygger på granskning av mallistor och muntliga uppgifter från registratorer.

Av de totalt 191 väckta klanderfallen har 165, dvs. ca 86 procent, anhängiggjorts i Svea hovrätt³. Hovrätterna för Övre respektive Nedre Norrland har inte fått in något klanderfall medan två klanderfall har väckts i Göta hovrätt, tolv i Hovrätten för Västra Sverige och tolv i Hovrätten över Skåne och Blekinge. Diagrammet nedan illustrerar dessa siffror.

Inkomna klanderfall fördelade på hovrätter och år

Eftersom det endast har väckts två klanderfall i Göta hovrätt, nämligen ett mål år 2004 och ett mål år 2009, har Göta hovrätt inte tagits med i diagrammet.

SvJT 2015 s 143

Ett i Svea hovrätt år 2004 registrerat klanderfall har, trots grundliga efterforskningar, inte kunnat identifieras⁴. Den fortsatta undersökningen bygger därför på 190 väckta klanderfall⁵.

I två klandertvister⁶ har informationen om de angripna skiljedomarna varit alltför bristfällig, varför några slutsatser om vilken typ av skiljeförfarande som föregått klandertalan m.m. inte har kunnat dras. I de delar undersökningen fokuserar på skiljeförfarandets administration och språk bygger undersökningen därför på 188 klanderfall.

2 Ad hoc respektive institutionella skiljeförfaranden

79 skiljedomar, motsvarande ca 42 procent, har härstammat från ad hoc-förfaranden, dvs. sådana som inte har administrerats av något skiljedomsinstitut, medan 109 skiljedomar, motsvarande ca 58 procent, från institutionella skiljetvister⁷. Det har således angripits något fler skiljedomar från institutionella skiljetvister än från ad hoc-förfaranden. Möjligen kan den slutsatsen dras härav att institutionella skiljeförfaranden förekommer i större utsträckning än ad hoc-förfaranden med säte i Sverige.

³ Till synes kan antalet inkomna klanderfall till Svea hovrätt tyckas mycket högt jämfört med den siffra som presenterades av Emilia Lundberg i hennes artikel, *En undersökning av Svea hovrätts mål*, JT 1990-00 s. 677-689. Hennes undersökning visade nämligen att det hade anhängiggjorts 31 mål under tidsperioden 1987 - 1997 vid Svea hovrätt, samtliga enligt den gamla skiljemannalagen. Denna siffra skulle kunna tolkas som att LSF inbjuder till klandertvister i förhållande till vad den gamla skiljemannalagen, som ersattes av LSF, gjorde. Härvid måste dock beaktas att antalet till hovrätten inkomna mål inte säger så mycket om hur många klanderfall som hade väckts vid tingsrätterna under Svea hovrätt. Det måste vidare antas att antalet skiljeförfaranden med svenskt säte har ökat stadigt under åren; t.ex. registrerades 123 skiljemål år 2003 vid SCC att jämföra med 203 där registrerade mål år 2013. I sammanhanget bör vidare nämnas Niklas Elofssons examensarbete *Skiljemäns uppdragsöverskridande och handläggningsfel*, Uppsala universitet 2010, som innehåller statistiska uppgifter och fina analyser av klanderfall.

⁴ Här måste ett särskilt tack riktas till Madeleine Juth, arkivhandläggare i Svea hovrätt, och hennes kollegor för deras ovärderliga hjälp.

⁵ I detta sammanhang kan nämnas att det till Svea hovrätt under samma period har kommit in sammanlagt åtta tvistemål avseende tvångsinlösen enligt 14:32 ABL, ett tvistemål enligt 3:16 UB, ett tvistemål avseende en skiljemans ersättning, två tvistemål avseende fastställsetalan enligt 2 § LSF samt ett tvistemål avseende fastställelse/klander/skadeståndstalan; samtliga i form av överklaganden från tingsrätter.

⁶ Det ena målet inkom år 2004 till Hovrätten över Skåne och Blekinge medan det andra målet inkom år 2006 till Svea hovrätt.

⁷ En och samma skiljedom har i ett fåtal fall angripits samtidigt i olika klandertvister medan flera skiljedomar i några få fall har angripits i ett och samma klanderfall. Ingen hänsyn har tagits till detta förhållande utan beräkningarna har skett med en skiljedom per klanderfall och vice versa.

Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut (SCC) har administrerat 103, International Chamber of Commerce (ICC) fem och Sydsvenska Industri- och Handelskammaren (SSIH) ett av de 109 institutionella

SvJT 2015 s 144

skiljeförfarandena. Något annat skiljedomsinstitut än dessa tre har inte varit inblandat i handläggningen av de nu aktuella skiljeförfarandena. Av det totala antalet 188 skiljetvister har sex (ca 3 procent) styrts av UNCITRAL Arbitration Rules och något enstaka⁸ av Västsvenska Industri- och Handelskammars Skiljeråds Regler om Medling och Skiljeförfarande.

Det kan således konstateras att det är SCC som har stått för administreringen av nästan alla, nämligen 94 procent, institutionella skiljetvister i vilka skiljedomarna har blivit angripna under den undersökta perioden. Vidare är att märka att det är Svea hovrätt som har handlagt 99, dvs. 90 procent, av alla de klander mål där de angripna skiljedomarna har kommit från institutionella förfaranden.

Fördelning av inkomna klander mål på typ och år

Svea hovrätts mål angivet inom ().

År	Inkomna	SCC	ICC	SSIH	Ad hoc	UNCITRAL
2004	19 (17)	7 (7)	–	–	11 (10)	1 (1)
2005	20 (20)	11 (11)	1 (1)	–	8 (8)	–
2006	17 (17)	6 (6)	1 (1)	–	9 (9)	1 (1)
2007	18 (14)	7 (7)	–	–	11 (7)	–
2008	23 (18)	10 (10)	–	1 (0)	12 (8)	–
2009	14 (11)	11 (9)	–	–	3 (2)	–
2010	22 (18)	16 (14)	–	–	6 (4)	–
2011	13 (12)	6 (5)	1 (1)	–	6 (6)	2 (2)
2012	18 (14)	9 (7)	1 (1)	–	8 (6)	2 (1)
2013	19 (16)	14 (12)	1 (1)	–	4 (3)	–
2014	7 (7)	6 (6)	–	–	1 (1)	–
Totalt	190 (164)	103 (94)	5 (5)	1 (0)	79 (64)	6 (5)

Siffrorna visar att ad hoc-förfaranden hade föregått något fler klander mål än institutionella förfaranden fram till år 2009, varefter de institutionella förfarandena ökat på bekostnad av ad hoc-förfaranden, se t.ex. år 2013 då de angripna skiljedomarna kommit från institutionella förfaranden i 15 mål, att jämföra med fyra som kommit från ad hoc-förfaranden.

Tabellen nedan visar vilka typer av tvister ad hoc-förfaranden måste ha rört.

SvJT 2015 s 145

Ad hoc-skiljedomar fördelade per art och år

Svea hovrätts siffror är angivna inom ().

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Totalt
SKN för arbetsmarknadsförsäkringar	3(3)	1(1)	1(1)	1(1)	4(4)	–	2(2)	–	–	–	–	12 (12)
Advokatsamfundets SKN	1(1)	1(1)	2(2)	–	–	–	–	–	–	–	–	4(4)

⁸ Endast två stycken (ca 1 procent)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Totalt
Hyresnämnden i Sthlm/Arrendenämnden i Malmö	1(1)	–	–	–	–	–	1(0)	–	–	–	–	2(1)
I anställningsavtal	2(2)	1(1)	1(1)	1(1)	1(1)	1(1)	–	–	1(1)	–	–	8(8)
KFO Kommunals SKN	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2(2)	2(2)
Svenska FF:s SKN	–	1(1)	–	–	1(1)	–	–	–	–	–	–	2(2)
SKN för vissa trygghetsfrågor	–	1(1)	–	–	–	–	–	–	1(1)	–	–	2(2)
SKN för patientskad/PSL	–	–	–	1(1)	–	–	–	1(1)	–	–	–	2(2)
SKN för läkemedelsförsäkring	–	–	–	–	–	–	–	–	1(1)	–	–	1(1)
Mäklarsamfundets SKN	–	–	–	–	–	–	–	1(1)	–	–	–	1(1)
Annat, inkl kommersiella affärstvister, såsom t.ex. entreprenad	4(3)	3(3)	5(5)	8(4)	6(2)	2(1)	3(2)	4(4)	5(3)	2(1)	(1)	43 (29)
Totalt	11 (10)	8(8)	9(9)	11 (7)	12 (8)	3(2)	6(4)	6(6)	8(6)	4(3)	1(1)	79 (64)

Siffrorna visar att ad hoc-skiljeförfaranden har avsett t.ex. försäkringstvister i 17 fall, (ca 21 procent), anställningstvister i tio fall, (ca 12 procent), och kommersiella affärstvister i gängse bemärkelse i endast högst 43 fall, (ca 54 procent).

Svea hovrätt har handlagt 64 (81 procent) av klanderfallen från ad hoc-förfaranden. Med beaktande av att Svea hovrätt har handlagt 86 procent av alla klanderfall har Svea hovrätt således handlagt proportionellt sett en lägre andel ad hoc-förfaranden jämfört med de övriga hovrätterna.

3 Språket i skiljeförfarandena

Av de 188 skiljeförfaranden i vilka skiljedomen har klandrats har 108 (ca 57 procent) varit på svenska, 78 (ca 42 procent) på engelska och två (ca 1 procent) har varit på ryska⁹. En jämförelse av siffrorna

SvJT 2015 s 146

per år nedan i tabellen med dem som presenterades i undersökningen *Skiljeförfarandet i Sverige*¹⁰, enligt vilken en femtedel av skiljeförfarandena gällde internationella avtal, torde innebära att antalet internationella skiljetvister ökar i förhållande till svenska förfaranden.

Svea hovrätt har handlagt 87 (ca 80 procent) av de 108 svenska skiljetvisterna samt 74 (ca 95 procent) av de 78 engelska skiljetvisterna och de båda (100 procent) ryska skiljeförfarandena.

Fördelning av inkomna klanderfall på språk och år

⁹ Undersökningen har visat att skiljeförfarandets språk i regel har varit det språk som sedan skiljedomen anfattats på. Undantag har dock förekommit men endast i enstaka fall; likaså har fler språk än ett näst använts någon gång. Hänsyn har dock inte tagits till sådana undantag utan beräkningen utgår ifrån att det språk som skiljedomen har anfattats på också har varit språket för skiljeförfarandet. Slutsatsen om vilket språk som har gällt för skiljeförfarandena har grundats i uppskattningsvis fem mål på enbart den information som funnits i handlingarna utan granskning av den angripna skiljedomen.

¹⁰ Utförd av SIFO och införd i SOU 1995:65 s. 51.

Svea hovrätts mål anges inom ().

År	Svenska	Engelska	Ryska	Totalt
2004	11 (10)	6 (6)	1 (1)	18 (17)
2005	16 (16)	4 (4)	–	20 (20)
2006	8 (8)	8 (8)	–	16 (16)
2007	13 (9)	5 (5)	–	18 (14)
2008	15 (10)	8 (8)	–	23 (18)
2009	6 (5)	8 (6)	–	14 (11)
2010	11 (8)	11 (10)	–	22 (18)
2011	5 (4)	7 (7)	1 (1)	13 (12)
2012	10 (7)	8 (7)	–	18 (14)
2013	11 (8)	8 (8)	–	19 (16)
2014	2 (2)	5 (5)	–	7 (7)
Totalt	108 (87)	78 (74)	2 (2)	188 (163)

Siffrorna visar att de klander mål som har föregåtts av institutionella skiljetvister på engelska har väckts i princip endast vid Svea hovrätt medan de övriga hovrätterna har handlagt klander mål som har föregåtts nästan uteslutande av svenska ad hoc-förfaranden.

4 Åberopade grunder i klandertvister

Vi har också undersökt i vilken omfattning de olika klandergrunderna har åberopats i de 190 väckta klander målen¹¹. I flertalet klander mål har det åberopats flera grunder samtidigt för klandertalan. Sammanlagt har det skett ca 400 åberopanden som omfattat de LSF angivna grunder och några andra. Fördelningen framgår av tabellerna nedan.

SvJT 2015 s 147

	33 § st. 1 p. 1	33 § st. 1 p. 2	33 § st. 1 p. 3	36 §	Annat/oklart
Antal	10	30	5	20	25
Procent	2,5 %	7,5 %	1,2 %	5 %	6,3 %
Totalt	45 (11,2 %)			20 (5 %)	25 (6,3 %)

34 § st. 1	p. 1	p. 2	p. 3	p. 4	p. 5	p. 6
Antal	50	100 (3/40)	0	10	25	125
Procent	12,5%	25 %	0 %	2,5 %	6,5 %	31 %
Totalt	310 (77,5 %)					

Av de 100 åberopanden avseende 34 § st. 1 p. 2 har tre (motsvarande ca 0,75 procent av det totala antalet åberopanden om 400) avsett påstående om för sent meddelad skiljedom och 40 (motsvarande 10 procent av det totala antalet åberopanden om 400) avsett påståenden om att ej åberopade rättsfakta har lagts till grund för avgörandet i skiljedomen.

11 Det är av förklarliga skäl i princip omöjligt att presentera exakta siffror i detta avseende; siffrorna är alltså ungefärliga. Sammanräkningen bygger på hur många gånger en specifik grund har åberopats, varvid det inte har beaktats att flera olika omständigheter kan åberopas avseende en och samma grund. Har en och samma omständighet åberopats för fler än en grund har dock alla grunder medräknats. Detta kan naturligtvis kritiseras men turligt nog har detta inte förekommit annat än i några få mål. Att avgöra huruvida en viss omständighet hänförs till 34 § st. 1 p. 2 eller p. 6 kan dessutom vara en svår uppgift.

Av de 190 anhängiggjorda klanderfallen har 170 avgjorts. Antalet återopade klandergrunder i förhållande till de avgjorda klanderfallen framgår av tabellerna nedan.

	33 § st. 1 p. 1	33 § st. 1 p. 2	33 § st. 1 p. 3	36 §	Annat/oklart
Procent	6 %	17,5 %	3 %	11 %	15 %
Totalt	26.5 %			11 %	15 %

34 § st. 1	p. 1	p. 2	p. 3	p. 4	p. 5	p. 6
Procent	30 %	60 %	0 %	6 %	15 %	73 %
Totalt	184 %					

Siffrorna visar att klanderfall enligt 34 § har varit den vanligast förekommande typ av klanderfall, att ogiltighetstalan enligt 33 § har förts i snitt i knappt en tredjedel av alla klanderfall samt att ändringstalan enligt 36 § har förekommit än mer sällan. Det är vidare vanligt förekommande att fler än en punkt i 34 § återopas i ett och samma klanderfall samt att minst två av 33, 34 och 36 §§ återopas som alternativa grunder i målen. Den i särklass oftast återopade grunden i de avgjorda klanderfallen har varit 34 § st. 1 p. 6, utgörande ca en tredjedel

SvJT 2015 s 148

av alla återopade grunder. Därefter har återopats uppdragsöverskridande med stöd av 34 § st. 1 p. 2 i nästan var fjärde avgjort klanderfall.

5 Klanderprocesserna

I det totala antalet inkomna 190 klanderfall har det hittills¹² hållits muntlig förberedelse i 20 mål (ca 10,5 procent), varav samtliga i Svea hovrätt, huvudförhandling i 44 mål (ca 23 procent) varav 41 i Svea hovrätt samt har muntlig bevisning tagits upp i 29 mål (ca 15 procent), varav 27 i Svea hovrätt. I förhållande till antalet avgjorda mål har huvudförhandling hållits i ca 25 procent och muntlig bevisning tagits upp i 17 procent av fallen. I förhållande till de mål som avgjorts genom dom (105 stycken) är dessa siffror ca 40 procent respektive 27 procent.

Anslutade klandertvister i hovrätterna

Det pågår fortfarande 20 klanderfall i hovrätterna, varav 18 i Svea hovrätt. Avgörandena av de 170 klanderfallen illustreras av tabellen nedan. Ca 2/3 av klanderfallen har avgjorts genom dom och ca 1/3 genom beslut.

	Dom	Beslut
		Avskrivning efter återkallelse
I antal	105	45
I procent	62 %	26 %
Totalt	105 (62 %)	65 (38 %)

Av tabellerna nedan framgår handläggningstiderna för klanderfallen i hovrätterna.¹³ Svea hovrätts siffror visas inom ().

¹² Dns. till den 31 maj 2014.

¹³ De tre klanderfallen som har handlagts enligt den gamla skiljemannalagen ingår här inte i presentationen. Det är sålunda sammanlagt 167 klanderfall som finns i tabellerna.

SvJT 2015 s 149

	Dom	Avskrivning efter återkallel- se	Avvisning	Totalt	
				Antal	Andel
0-3 månader	6 (5)	17 (15)	11 (11)	34(31)	20 % (22 %)
4-6 månader	8 (6)	11 ((6)	2 (1)	21(13)	13 % (10 %)
7-9 månader	12 (11)	5 (5)	2 (2)	19(18)	11 % (12 %)
10-12 månader	13 (12)	3 (3)	2 (2)	18(17)	11 % (12 %)
13-18 månader	34 (31)	4 (2)	–	37(32)	22 % (22 %)
19-24 månader	14 (11)	2 (2)	–	16(13)	10 % (9 %)
25-30 månader	7 (7)	2 (1)	–	9(8)	6 % (6 %)
>30 månader	8 (7)	1 (1)	3 (2)	12(10)	7 % (7 %)
Totalt	167(143)				

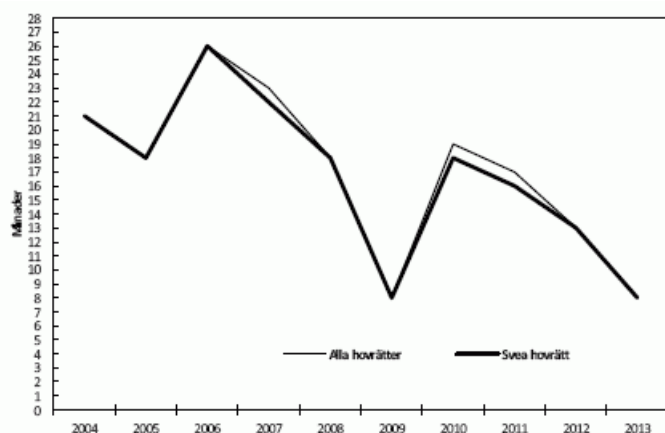
Tabellen nedan illustrerar handläggningstiderna endast för sådana klander mål som har avgjorts genom dom.

	Dom antal	Dom andel
0-3 månader	6 (5)	6 % (6 %)
4-6 månader	8 (6)	8 % (7 %)
7-9 månader	12 (11)	12 % (12 %)
10-12 månader	13 (12)	13 % (13 %)
13-18 månader	34 (31)	33 % (34 %)
19-24 månader	14 (11)	13 % (12 %)
25-30 månader	7 (7)	7 % (8 %)
>30 månader	8 (7)	8 % (8 %)
Totalt	102 (90)	

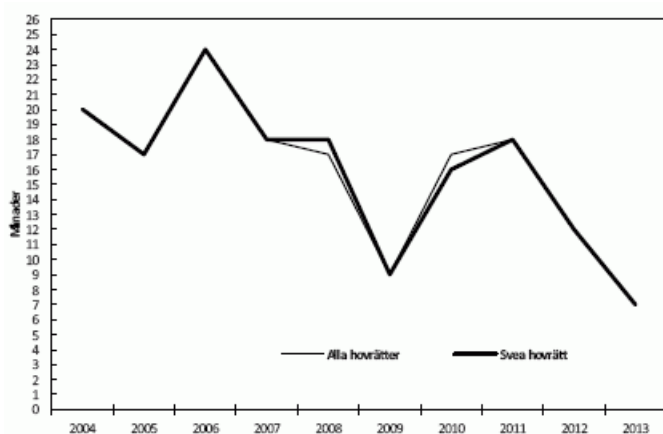
Handläggningstiderna för alla typer av avgöranden har växlat mellan 8 dagar till 4 år 5 månader 26 dagar. Medelvärdet för handläggningstiderna för de klander mål som har avgjorts genom dom¹⁴ har varit 18 månader (för Svea hovrätt 17 månader). Diagrammet nedan visar dessa medelvärden för per varje år inkomna klander mål. (T.ex. var medelvärdet för handläggningstiderna för de klander mål som inkom år 2004 21 månader och för dem som inkom år 2013 8 månader.)

14 De tre mål som har handlagts enligt den gamla skiljemannalagen samt de mål som avgjorts utan att stämning utfärdats, dvs. som hovrätten bedömt som uppenbart ogrundade, och mål som avgjorts genom tredskodom på grund av ej inkommet svaromål eller utan att stämning utfärdats, eller där talan medgetts eller eftergetts, är inte medräknade. Stadfästa förlikningsdomar är dock medräknade.

SvJT 2015 s 150

Medianvärdet för handläggningstiderna för de klander mål som har avgjorts genom dom¹⁵ har varit 17 månader (för Svea hovrätt 16 månader). Diagrammet nedan visar dessa medianvärden för handläggningstiderna för per varje år inkomna klander mål. (T.ex. var medianvärdet 20 månader för handläggningstiderna för de klander mål som inkom år 2004 och sju månader för dem som inkom år 2013.)

Det framgår tydligt av undersökningen att handläggningstiderna i klander målen i hovrätterna blir kortare och kortare.

SvJT 2015 s 151

Beslut

Siffrorna visar att 65 (38 procent) av de 170 avslutade klander målen har avgjorts av hovrätterna genom ett slutligt beslut, antingen i form av ett avskrivningsbeslut efter återkallelse eller i form av avvisningsbeslut. Ca var fjärde klandertalan har återkallats och var tionde har avvisats. Antalet återkallelser är högt med beaktande av att klander av skiljedom närmast utgör ett extraordinärt rättsmedel. Det har av det undersökta materialet inte gått att dra några slutsatser om anledningen till det förhållandevis höga antalet återkallelser.

Avvisningsbesluten har motiverats av att käranden inte har betalat ansökningsavgift i sju mål, att ombud inte har haft fullmakt i ett mål, att svensk domsrätt inte har förelegat i två mål, att säkerhet inte har ställts i ett mål, att fel part var stämd i två mål, att det inte var angivet vilken skiljedom som var klandrad i ett mål, att det klandrade dokumentet inte kunde anses vara en skiljedom i ett mål, att det förelåg res judi-

¹⁵ De tre mål som har handlagts enligt den gamla skiljemannalagen samt de mål som avgjorts utan att stämning utfärdats, dvs. som hovrätten bedömt som uppenbart ogrundade, och mål som avgjorts genom tredskodom på grund av uteblivet svaromål eller utan att stämning utfärdats, eller där talan medgetts eller eftergetts, är inte medräknade. Stadfästa förlikningsdomar är dock medräknade.

cata i ett mål, att det förelåg rättegångshinder i form av ett avtal att inte angripa en avvisningsskiljedom i två mål, att klandertalan var för sent väckt i ett mål samt att part saknade processabilitet i ett mål.

6 Domar

Ändring/ogiltigförklaring/upphävande av en skiljedom helt eller delvis efter sakprövning har skett i tio mål, motsvarande knappt sex procent av alla avgjorda klanderfall. Svea hovrätt har stått för nio (några av dem efter en process i HD) och HD för ett av dem.

1. T 2277-04¹⁶: Målet har handlagts enligt den gamla skiljemannalagen. Tingsrätten upphävde, översatt till LSF med stöd av 36 §, den angripna skiljedomen i vilken talan avvisats pga. skiljenämndens bristande behörighet. Tingsrätten fastställde samtidigt att det fanns ett giltigt skiljeavtal som var tillämpligt i tvisten. Hovrätten fastställde tingsrättens domslut i överklagade delar. HD meddelade inte prövningstillstånd.
2. T 4390-04: Hovrätten förklarade med stöd av 33 § st. 1 p. 3 den angripna skiljedomen i den del som avsåg en av alla skiljemän inte undertecknad rättelse ogiltig. Hovrätten gav inte tillstånd till överklagande.
3. T 6875-04: Hovrätten avlog klandertalan innebärande att skiljedomen kom att stå sig. Hovrätten gav tillstånd till överklagande. Med ändring av hovrättens dom i huvudsaken upphävde sedan HD skiljedomen med stöd av 34 § st. 1 p. 5, eftersom HD fann att det förelegat omständigheter som kunnat rubba förtroendet för skiljenämndens ordförandes opartiskhet.
4. T 8016-04: Hovrätten upphävde den angripna skiljedomen till en viss del med stöd av 34 § st. 1 p. 2, eftersom hovrätten fann att skiljemännen gått utöver yrkandet och grundat sitt avgörande på omständigheter som inte underkastats deras prövning. Hovrätten gav tillstånd till överklagande. Efter att överklagandena återkallats avskrev HD målet.

SvJT 2015 s 152

5. T 7680-05: Hovrätten upphävde med stöd av 34 § st. 1 p. 2 den klandrade skiljedomen, eftersom hovrätten fann att skiljenämnden tagit upp en parts talan till prövning trots att partens begäran om skiljeförfarande var villkorad och villkoren inte uppfyllda. Hovrätten gav inte tillstånd till överklagande.
6. T 3108-06: Målet handlades enligt den gamla skiljemannalagen. Tingsrätten avlog klandertalan. Med ändring av tingsrättens dom i huvudsaken förklarade hovrätten, översatt till LSF, med stöd av 34 § st. 1 p. 1 den angripna skiljedomen ogiltig gentemot en part, eftersom hovrätten fann att det inte fanns något skiljeavtal som band parten. HD meddelade inte prövningstillstånd.
7. T 9424-07: Den klandrade skiljedomen innebar att käromålet avvisades på den grunden att det inte fanns något giltigt skiljeavtal. Hovrätten upphävde, med stöd av 36 §, skiljedomen i denna del och ändrade den i andra delar, eftersom hovrätten fann att det fanns ett gällande skiljeavtal mellan parterna. Hovrätten gav tillstånd till överklagande. HD fastställde hovrättens domslut vad avsåg den upphävda delen och upphävde själv några andra delar i skiljedomen.
8. T 4548-08: Hovrätten upphävde, med stöd av 34 § st. 1 p. 2, den angripna skiljedomen i dess helhet eftersom hovrätten fann att skiljemännen lagt ett ej åberopat rättsfaktum till grund för sitt avgörande. Hovrätten gav inte tillstånd till överklagande.
9. T 10060-10: Hovrätten upphävde, med stöd av 34 § st. 1 p. 1, den klandrade skiljedomen utom såvitt avsåg en punkt, eftersom hovrätten fann att det genom en tredsdom i tingsrätten var slutligt avgjort att det inte fanns något giltigt skiljeavtal mellan parterna. Hovrätten gav inte tillstånd till överklagande.
10. T 1085-11: Hovrätten upphävde, med stöd av 34 § st. 1 p. 5, den angripna skiljedomen i vissa delar eftersom hovrätten fann att vissa omständigheter var ägnade att rubba förtroendet för en skiljemans opartiskhet. Hovrätten gav tillstånd till överklagande. Efter att överklagandet återkallats avskrev HD målet.

16 Alla målnummer i artikeln avser Svea hovrätts mål om inte annat anges.

Genomgången visar att skiljedomarna har ändrats/ogiltigförklarats/upphävts i ett fall med stöd 33 § st. 1 p. 3 (ca 10 procent), i två fall med stöd av 34 § st. 1 p. 1 (ca 20 procent), i tre fall med stöd av 34 § st. 1 p. 2 (ca 30 procent), i två fall med stöd av 34 § st. 1 p. 5 (ca 20 procent) och i två fall med stöd av 36 § (ca 20 procent). Det är att märka att endast en skiljedom har förklarats ogiltig med stöd av 33 §. Skiljedomar har upphävts i sju fall med stöd av 34 §. Trots att 34 § st. 1 p. 6 har åberopats så ofta har dock inte en enda skiljedom upphävts ens delvis med stöd av denna bestämmelse. Den mest framgångsrika grunden för upphävande har i stället varit 34 § st. 1 p. 2, p. 1 och p. 5 i nu nämnd ordning. Ändring av skiljedom med stöd av 36 § har skett i två fall, vilket proportionellt sett framstår som en hög siffra med beaktande av att bestämmelsen åberopats endast i ca 11 procent av alla avgjorda klanderfallen.

Bortsett från dessa tio ändrade skiljedomar har Svea hovrätt i övrigt rättskraftigt ändrat/upphävt/ogiltigförklarat skiljedomar helt eller

SvJT 2015 s 153

delvis i fyra mål på grund av förlikning, i två mål på grund av medgivande och i två mål genom tredsdom, dvs. i sammanlagt åtta mål.

Ingen av de andra hovrätterna har ändrat/ogiltigförklarat/upphävt någon skiljedom.

Ändring/upphävande/ogiltigförklaring av skiljedomar helt eller delvis har således skett i sammanlagt 18 mål, motsvarande ca 10 procent av alla avgjorda klanderfall under den ifrågasvarande perioden.

Det kan konstateras att det generellt finns endast knappt sex procent sannolikhet för att en angripen skiljedom inte står sig helt efter en slutlig sakprövning i domstol. Att en skiljedom ogiltigförklaras med stöd av 33 § eller ändras med stöd av 36 § finns det vidare knappt en procent risk för.

Skiljedomar har således stått sig i 87 (ca 90 procent) av de sakprövade 97 målen. Bland dessa 87 mål har hovrätterna funnit klandertalan uppenbart ogrundad i åtta (ca 9 procent) fall, varav sex i Svea hovrätts mål.

7 Överklaganderätt

Av de 170 stycken avgjorda klanderfallen har tre handlagts enligt den gamla skiljemannalagen. Hovrätterna har sålunda haft att ta ställning till tillstånd enligt 43 § st. 2 LSF till överklagande i 167 avgöranden, nämligen i 102 domar och i 65 slutliga beslut¹⁷.

I de 102 målen lämnades medgivande till överklagande i åtta domar (ca 7,8 procent), för övrigt samtliga av Svea hovrätt, medan överklaganderätt nekades i 94 domar (ca 92,2 procent). I de övriga 65 målen lämnades medgivande till överklagande i 28 beslut (ca 43 procent)¹⁸ medan överklaganderätt nekades i 37 beslut (ca 57 procent).

Handlingarna i målen talar för att det var befogat att medge överklaganderätt i endast två beslut. Det borde således rätteligen ha getts tillstånd till överklagande enligt 43 § st. 2 LSF i endast tio mål, som motsvarar knappt sex procent av alla avgjorda mål.

I samtliga de fall som överklaganderätt har getts explicit med stöd av 43 § LSF har överklagande också skett till HD. I något enstaka mål har överklagande också skett då hovrätten utan beaktande av 43 § LSF lämnat vanlig fullföljdshänvisning i sitt beslut; alla sådana överklaganden torde dock ha avslagits av HD.

17 Det kan här tilläggas att HD inte har meddelat prövningstillstånd i något av de tre klanderfall som har handlagts enligt den gamla skiljemannalagen.

18 Det är tänkbart att hovrätterna meddelat fullföljdshänvisning i dessa 28 beslut utan beaktande av 43 § LSF, dvs. av förbiseende, dock med undantag för två (dessa har ansett två stycken avvísingsbeslut på den grunden att parterna enligt hovrätten avtalat om att inte angripa en avvísingskiljedom). Det är naturligtvis också tänkbart att fullföljdshänvisningarna grundats på en lagtolkning enligt vilken 43 § inte ansetts tillämplig på anskrivnings- eller avvísingsbeslut (se numera NJA 2012 s. 761).

SvJT 2015 s 154**8 Klander målen i HD**

Bortsett från de tre klander mål¹⁹ som har handlagts enligt den gamla skiljemannalagen och som HD därför haft att bedöma prövningstillståndsfrågan i, är det således tio klander mål, varav åtta domar och två slutliga beslut i tvistemål, som har hamnat på HD:s bord²⁰. Dessa mål är följande.

1. T 6875-04: Hovrätten avslag klandertalan innebärande att skiljedomen stod sig. Hovrätten lämnade tillstånd till överklagande. Med ändring av hovrättens dom i huvudsaken upphävde HD skiljedomen med stöd av 34 § st. 1 p. 5 eftersom HD fann att det förelåg omständigheter som kunnat rubba förtroendet för skiljenämndens ordförandes opartiskhet.
2. T 8016-04: Hovrätten upphävde den angripna skiljedomen till en viss del med stöd av 34 § st. 1 p. 2, eftersom hovrätten fann att skiljemännen gått utöver yrkandet och grundat sitt avgörande på omständigheter som inte underkastats deras prövning. Hovrätten lämnade tillstånd till överklagande. Efter att överklagandena återkallats avskrev HD målet.
3. T 10321-06: Hovrätten avslag klandertalan i sak. Hovrätten lämnade tillstånd till överklagande. HD fastställde hovrättens domslut i sak.
4. T 9424-07: Den klandrade skiljedomen innebar att käromålet avvisades på den grunden att det inte fanns något giltigt skiljeavtal. Hovrätten upphävde, med stöd av 36 §, skiljedomen i denna del och ändrade den i andra delar, eftersom hovrätten fann att det fanns ett gällande skiljeavtal mellan parterna. Hovrätten lämnade tillstånd till överklagande. HD fastställde hovrättens domslut vad avsåg den upphävda delen och som gällde sakfrågan men upphävde själv vissa andra delar avseende kostnader i skiljedomen.
5. T 6798-10: Hovrätten avslag klandertalan, innebärande att den angripna skiljedomen stod sig. Hovrätten lämnade tillstånd till överklagande. HD fastställde hovrättens domslut.
6. T 9345-10: Hovrätten avslag klandertalan, innebärande att den angripna skiljedomen stod sig. Hovrätten lämnade tillstånd till överklagande. HD fastställde hovrättens domslut.
7. T 245-11: Hovrätten avvisade en talan enligt 36 § eftersom hovrätten fann att det förelåg ett rättegångshinder i form av att parterna avtalat bort rätten att enligt 36 § föra talan mot en avvisnings-skiljedom. Hovrätten lämnade tillstånd till överklagande. Målet pågår i HD.
8. T 314-11: Hovrätten avvisade en talan enligt 36 § eftersom hovrätten fann att det förelåg ett rättegångshinder i form av att parterna avtalat bort rätten att enligt 36 § föra talan mot en avvisnings-skiljedom. Hovrätten lämnade tillstånd till överklagande. Målet pågår i HD.
9. T 1085-11: Hovrätten upphävde, med stöd av 34 § st. 1 p. 5, den angripna skiljedomen i vissa delar eftersom hovrätten fann att vissa omständigheter var ägnade att rubba förtroendet för en skiljemans opartiskhet. Efter det att överklagandet återkallats avskrev HD målet.

SvJT 2015 s 155

10. T 4487-12: Hovrätten ogillade klandertalan, innebärande att skiljedomen stod sig. Hovrätten lämnade tillstånd till överklagande. Målet pågår i HD.

Genomgången visar att HD har avgjort sju av de av hovrätterna avgjorda 170 klander målen, att HD har ändrat hovrättens dom i sak i endast ett mål och fastställt hovrättens domslut i sak i fyra mål samt att HD har avskrivit två klander mål till följd av återkallelse.

Medelvärdet på handläggningstiderna för de klander mål som avgjorts i sak i HD har varit 17 månader och medianvärdet 18 månader. För de klander mål som HD har avgjort i sak har medelvärdet för den sammanlagda handläggningstiden i hovrätten och HD varit 35 månader och medianvärdet 31 månader.

19 T 2277-04, T 4075-04 och T 3108-06

20 Mål avseende resning, klagan över domvilla, fastställsetalan enligt 2 § LSF, inlösenvisiter enligt 14:32 ABL m.m. har, som inledningsvis antytts, inte räknats med i undersökningen.

SvJT 2015 s 156

Målförteckning över samtliga 191 klander mål inkomna under perioden 2004-01-01 - 2014-05-31 till hovrätterna

Svea hovrätt

2004:	T 92, T 113, T 1388, T 1649, T 1915, T 2277, T 4075, T 4390, T 5043, T 5044, T 5417, T 5788, T 5863, T 6716-04, T 6875, T 7341, T 8016, ett mål med oidentifierat målnummer
2005:	T 171, T 503, T 1038, T 1526, T 1683, T 2291, T 2309, T 2956, T 2960, T 4598, T 5171, T 5208, T 5397, T 5398, T 5998, T 6762, T 7250, T 7680, T 8249, T 8890
2006:	T 197, T 745, T 980, T 999, T 1215, T 1824, T 2265, T 3108, T 4683, T 6072, T 6480, T 6508, T 7516, T 9383, T 9462, T 10112, T 10321
2007:	T 1612, T 1803, T 1926, T 2418, T 3473, T 4018, T 4159, T 5883, T 6250, T 6562, T 6793, T 8336, T 9137, T 9424
2008:	T 58, T 1132, T 1648, T 2375, T 2513, T 3864, T 4548, T 5004, T 5123, T 5267, T 6358, T 7086, T 7087, T 7200, T 7290, T 7501, T 8622, T 8846
2009:	T 754, T 841, T 2224, T 2423, T 2433, T 5254, T 6087, T 7862, T 8441, T 9459, T 9691
2010:	T 43, T 63, T 740, T 2618, T 4050, T 4379, T 6147, T 6238, T 6798, T 7117, T 7449, T 7964, T 9345, T 10060, T 10329, T 10401, T 10470, T 10598
2011:	T 245, T 314, T 611, T 1085, T 2484, T 2737, T 6681, T 7303, T 7319, T 8399, T 9620, T 10913
2012:	T 844, T 3735, T 3780, T 4487, T 4800, T 5190, T 5483, T 5937, T 6123, T 6198, T 6981, T 8544, T 9294, T 9668
2013:	T 1459, T 1931, T 2610, T 2635, T 2980, T 4037, T 4144, T 4519, T 4525, T 6877, T 7726, T 7727, T 8043, T 8851, T 8858, T 9331
2014/halv:	T 1417, T 2204, T 2289, T 2343, T 2454, T 2675, T 4861

SvJT 2015 s 157

Göta hovrätt

2004:	T 2116
2009:	Ö 1125

Hovrätten för Västra Sverige

2007:	T 3399, T 4338
2008:	T 1278, T 1426
2010:	T 2962
2012:	T 1279, T 1901, T 4256, T 4257
2013:	T 1251, T 2290, T 4028

Hovrätten över Skåne och Blekinge

2004:	T 1864
--------------	--------

2007: T 1858, T 1920
2008: T 336, T 734, T 3146
2009: T 1689, T 3174
2010: T 229, T 1309, T 2996
2011: T 2172